

Josef Knap, Zöllnerové, Dějiny divadelního rodu. (Předmluvu napsal Adolf Branald. Praha, Orbis 1958. Stran 252, 32 obrazových příloh.)

Nedlouho po knize Burdově objevuje se další dílo, přinášející zajímavý a cenný pohled do minulosti našeho kočovného divadelnictví. Je to práce Josefa Knapa o historii rodu Zöllnerů, kteří po dvě století (1745—1945) působili se svými hereckými společnostmi v rakouských, pak českých zemích, a zanechali ve vývoji našeho venkovského divadelnictví hluboké stopy. Jestliže Josef Burda byl ve své knize veden především snahou pamětníka a aktivního divadelního pracovníka podat memoárový záznam o své herecké společnosti, položil si Josef Knap — vycházející především z listinného materiálu divadelního oddělení Národního musea a některých jiných archivů, zvláště košického — úkol širší: osvětlit na historii zöllnerovského divadelního rodu velký výsek z minulosti našeho kulturního života, a to na pozadí a v souvislostech s vývojem národním i společenským. Postupoval přitom metodou pečlivého kritického historika, který dobře váží a oceňuje svoje prameny, a teprve z jejich rozboru vyvozuje vlastní závěry. Tento svědomitý přístup k historickému materiálu činí jeho knihu zvláště sympatickou. Knap kreslí minulost bez sentimentálního zaujetí, bez zveličování zásluh Zöllnerů. Ale z jeho zdánlivě střizlivého líčení vyvstává obraz doby, divadelních i společenských poměrů, podoby jednotlivých osob tak plasticky, jak je možné jen u autora, v němž se historik spojil se slovesným umělcem. Z devíti kapitol knihy, sledující růst, rozkvět i úpadek zöllnerovské divadelní působnosti, pokládáme za nejcennější a nejzdařilejší tři: čtvrtou, v níž autor vylíčil poměry divadelní Vídně v r. 1848 na pozadí tehdejších revolučních událostí, pátou, v níž si všímá vzniku prvních českých divadelních družin, účasti J. K. Tyla na uměleckém rozmachu našeho kočovného herectví a Tylova působení v Zöllnerově společnosti, a konečně sedmou, v které kreslí lidský a ředitelský profil proslulé Elišky Zöllnerové, podává zprávy o příchodu Zöllnerů na Moravu (r. 1870) i do Brna (r. 1874) a přináší cenné informace o členství Eduarda Vojana v Zöllnerově společnosti r. 1878. V těchto partiích se Knapovi nejzdařileji podařilo ukázat, jak práce našich venkovských divadelníků při vši své nedokonalosti hluboko zasahovala do vývoje celého našeho kulturního života v 19. století, dávala mu širokou lidovou základnu a vytvářela tak půdu, z níž vyrůstaly vrcholné zjevy a hodnoty českého divadelnictví.

Ale i ostatní části Knapovy knihy — např. kapitola o našem venkovském divadelnictví v posledních dvou desetiletích 19. století — svědčí o autorově hlubokém vztahu k látce, o jeho detailních znalostech a schopnosti oživit děje, postavy a osudy minulosti, skryté zběžnému pohledu pod nánosem archivního prachu. Připomeneme-li ještě jasný výklad, stylistickou pečlivost a kompoziční ucelenost knihy, dáme za pravdu úvodnímu slovu Adolfa Branalda, který právem spatřuje v Knapově díle nejen vynikající příspěvek do naší odborné literatury o historii venkovského divadelnictví, ale i osobitý výtvar slovesný, napsaný s poutavostí dobrého románu. Konečně je třeba ocenit nikoli poslední klad knihy: je vybavena jednak zajímavým dobovým materiálem fotografickým, jednak podrobným a pečlivým poznámkovým aparátem, který sám o sobě poskytuje bohatý věcný přínos k studiu dějin našeho divadelnictví; seznam literatury předmětu, rodokmen Zöllnerů a jmenný rejstřík pak doplňují odbornou úplnost díla, jehož vydání znamená nemalý pokrok v našem teatrologickém bádání.

Dušan Jerábek

Sborník Národního musea v Praze, řada C, Literární historie.

V roce 1956 vyšlo za redakce Karla Švehly první číslo literárněhistorické řady *Sborníku Národního musea v Praze* a přiřadilo se k tradiční řadě historické (A) a přírodovědné (B).

Bylo zapotřebí, aby takový sborník vycházel. Časopis českého musea, který se v poslední době zaměřil na zařazování kratších studií a článků a který se stal tribunou měsíčních pracovníků, neotiskoval jako dříve materiály a články z literární historie, neinformoval dostatečně o nových přírůstcích v Národním museu. Sborník si dává za úkol „zveřejňovat rukopisný a dokladový materiál k významným českým spisovatelům XIX.